

ΔΙΑΤΩΝΙΣΜΟΣ

« ΕΒΡΑΙΚΟΙ ΤΟΠΟΙ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ »

ΘΕΜΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:

ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΕΒΡΑΙΚΗΣ
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΟΙ ΣΧΟΛΕΣ «ΤΚΑΤΕΝΙΟ» ΚΑΙ «ΤΑΛΜΟΥΝΤ ΤΟΡΑ
ΧΑΤΚΑΔΟΛ» ΩΣ ΧΩΡΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΤΩΝ
ΕΒΡΑΙΩΝ

ΜΠΑΪΡΑΜΠΑ ΕΥΔΟΚΙΑ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2011

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	σελ. 3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο : ΟΙ ΟΡΑΜΑΤΙΣΤΕΣ ΤΗΣ « ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗΣ » ΤΗΣ ΕΒΡΑΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	
1.1 Οι πρώτες μεταρρυθμίσεις στο εβραϊκό εκπαιδευτικό σύστημα.....	4-5
1.2 Η ίδρυση της Alliance Israelite Universelle.....	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο : Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	
2.1 Η ίδρυση του σχολείου αρρένων « Μ. Allatini ».....	6
2.2 Τα παρθεναγωγεία της εβραϊκής κοινότητας.....	6
2.3 Τα κοινοτικά σχολεία από το 1912-1942.....	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο : Η ΑΝΩΤΕΡΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: Η ΣΧΟΛΗ «ΓΚΑΤΕΝΙΟ» ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	
3.1 Η ανώτερη εκπαίδευση.....	7-8
3.2 Η σχολή «Γκατένιο».....	8-11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο : ΤΟ ΛΙΚΝΟ ΤΗΣ ΕΒΡΑΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ: Η ΣΧΟΛΗ ΤΑΛΜΟΥΝΤ ΤΟΡΑ ΧΑΓΚΑΔΟΛ	
4.1 Το έργο και η σημασία της σχολής.....	12-14
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	15
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	16
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	17

Πηγή: http://paidio.blogspot.com/2011/04/blog-post_2980.html

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Είναι γνωστό ότι η Θεσσαλονίκη ήταν και εξακολουθεί να είναι μία πόλη που συγκεντρώνει πολλούς και διαφορετικούς λαούς , με διαφορετική γλώσσα, θρησκεία, τρόπο σκέψης, κουλτούρα, ήθη και έθιμα. Με λίγα λόγια, είναι μία πολύγλωσση, πολυπολιτισμική και κοσμοπολίτικη πόλη με έντονη επιχειρηματική και εμπορική δραστηριότητα. Επίσης, θεωρούνταν το πνευματικό και εκπαιδευτικό κέντρο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας με τα περισσότερα σχολεία, σχολές και κοινωφελή ιδρύματα από κάθε άλλη πόλη.

Οι τρεις βασικές κοινότητες της Θεσσαλονίκης ήταν οι εβραίοι, οι χριστιανοί και οι μουσουλμάνοι. Χάρη στην ενεργητικότητα και την εξυπνάδα ορισμένων ανθρώπων εβραϊκής καταγωγής, από τα τέλη του 19^{ου} αι., η Θεσσαλονίκη αναπτύχθηκε ακόμα περισσότερο πνευματικά και πολιτιστικά με την ίδρυση πολλών νέων εβραϊκών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα, γεγονός που αναβάθμισε πολύ το βιοτικό και μορφωτικό επίπεδο των Εβραίων κατοίκων της πόλης και συνέβαλε στη γενικότερη άνθιση της πόλης.

Η παρούσα εργασία ασχολείται με την εβραϊκή κοινότητα Θεσσαλονίκης και με τους χώρους εκπαίδευσης των Εβραίων της πόλης. Θα γίνει αναφορά στο καινοτόμο εκπαιδευτικό σύστημα της κοινότητας καθώς και στους πρωτοπόρους, οι οποίοι εισηγήθηκαν την εφαρμογή νέων μεθόδων διδασκαλίας στα εβραϊκά σχολεία και εκπαιδευτήρια, ενώ η εργασία εστιάζει στην ιδιωτική σχολή « Γκατένιο» ή αλλιώς « Gattegno» καθώς και στη σημασία ίδρυσης της σχολής για τη εβραϊκή κοινότητα Θεσσαλονίκης, όπως και στη θεολογική σχολή Ταλμούντ Τορά Χαγκαδόλ, το πνευματικό κέντρο της εβραϊκής κοινότητας. Η εργασία καλύπτει χρονικά την περίοδο, από τα τέλη του 19^{ου} αι. έως και το 1942, όπου ξεκίνησε η μαζική εξόντωση των Εβραίων της πόλης με αποτέλεσμα να σταματήσει η λειτουργία όλων των σχολείων και ιδρυμάτων της κοινότητας.

Τα ερωτήματα, στα οποία θα προσπαθήσω να απαντήσω μέσα από την εργασία, είναι τα εξής:

1. Ποιοι ήταν οι εκσυγχρονιστές της εβραϊκής εκπαίδευσης στη Θεσσαλονίκη; Με ποιους τρόπους βοήθησαν στη αναδιοργάνωση της κοινότητας;
2. Πώς συνέβαλε η οργάνωση Alliance Israelite Universelle στη βελτίωση της εβραϊκής εκπαίδευσης και ποιες μεταρρυθμίσεις εισηγήθηκε; Ποια είναι τα πρώτα σχολεία που ίδρυσε και σε ποιους τομείς και κοινωνικές ομάδες έδωσε ιδιαίτερη προσοχή;
3. Πότε ξεκίνησε η λειτουργία της σχολής « Γκατένιο »; Πόσοι μαθητές φοίτησαν σε αυτό το εκπαιδευτήριο και πιο ήταν το επίπεδο των παρεχόμενων γνώσεων;
4. Ποια είναι η συμβολή της σχολής στην εβραϊκή κοινότητα Θεσσαλονίκη; Γιατί αυτή η σχολή ήταν τόσο γνωστή και προτιμητέα από τους Εβραίους μαθητές;
5. Πότε ιδρύθηκε η θεολογική σχολή Ταλμούντ Τορά Χαγκαδόλ και για ποιους λόγους ξεκίνησαν οι μεταρρυθμίσεις; Ήταν εύκολη ή όχι η προσαρμογή της σχολής στα νέα εκπαιδευτικά δεδομένα της εποχής;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΟΙ ΟΡΑΜΑΤΙΣΤΕΣ ΤΗΣ « ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗΣ » ΤΗΣ ΕΒΡΑΪΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

1.1 Οι πρώτες μεταρρυθμίσεις στο εβραϊκό εκπαιδευτικό σύστημα

Ο σημαντικότερος εμπνευστής και αναμορφωτής της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης υπήρξε αναμφισβήτητα ο δόκτωρ Μοσέ (Μωής) Αλλατίνι. Γόνος αριστοκρατικής γενιάς, ο Μοσέ έφυγε για σπουδές στη Φλωρεντία, εξοικειώθηκε με το δυτικό τρόπο σκέψης και αφού ολοκλήρωσε τις σπουδές του στην Ιατρική Σχολή, άσκησε το επάγγελμα του με μεγάλη επιτυχία. Λόγω οικογενειακών προβλημάτων, ο Αλλατίνι αναγκάστηκε να επιστρέψει στη Θεσσαλονίκη και να ασχοληθεί με τις επιχειρήσεις του πατέρα του. (Νεχαμά, 2000, 1472-74), Ρένα Μόλχο, 2001, 142).

Παράλληλα, ο Αλλατίνι ασκούσε και το επάγγελμα του γιατρού και αυτό του έδινε τη δυνατότητα να συναναστρέφεται όχι μόνο με Εβραίους αλλά και με κατοίκους των άλλων κοινοτήτων που ζούσαν στη Θεσσαλονίκη, και μέσα από αυτή την επικοινωνία κατάλαβε ότι οι Εβραίοι υστερούσαν πολύ σε μορφωτικό επίπεδο. (Ρένα Μόλχο, 2001, 142)

Μαθημένος στο δυτικό τρόπο σκέψης, ο Μοσέ αντιλήφθηκε ότι η εβραϊκή κοινότητα έπρεπε να οργανωθεί και να μορφωθεί. Ανέλαβε τη διοίκηση της ραβινικής Σχολής Talmud Tora με σκοπό την ανασυγκρότηση της. Υποστηρικτές στο νέο ξεκίνημα ήταν ο γαμπρός του Σολομών Φερνάντες, ο Σαάντια Αλέβη, ο Νταβίντ Μορπούργκο και οι δύο ραβίνοι Αβραάμ Γκατένιο και ο Ζούντα Νεχαμά. Ο Αβραάμ Γκατένιο ήταν ένας πνευματικά καλλιεργημένος άνθρωπος και ίδρυσε την εταιρία Hessed Olam με στόχο να βοηθήσει το Μοσέ στα εκπαιδευτικά του σχέδια. Οι σχολικές μεταρρυθμίσεις που πρότεινε ο Αλλατίνι χαρακτηρίστηκαν πολύ τολμηρές, προχωρημένες και επαναστατικές για τα δεδομένα της εποχής και για αυτό το λόγο συνάντησαν την αντίδραση των συντηρητικών ραβίνων. Τελικά, ο Μοσέ κατάφερε να κερδίσει την υποστήριξη του Αρχираβίνου Ασέρ Κόβο, οποίος επανεξέτασε το αίτημα του Αλλατίνι και έδωσε την έγκριση του ώστε να προχωρήσουν οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις με τη χρηματοδότηση της εταιρίας Hessed Olam.

Μετά από πολλές προσπάθειες, το 1856 ιδρύθηκε η σχολή « Lippmann », η οποία πήρε το όνομα της από το διευθυντή που απέστειλε στη Θεσσαλονίκη το Κεντρικό Ισραηλιτικό Συμβούλιο Θεσσαλονίκης. Ο Λίπμαν ακολούθησε τις οδηγίες του Αλλατίνι και προσπάθησε να αναζωογονήσει τη Talmud Tora με την προβολή μοντέρνων ιδεών και με παρότρυνση προς τους δασκάλους να χρησιμοποιούν νέους τρόπους διδασκαλίας. Ωστόσο, ο συντηρητισμός των ραβίνων σταμάτησε τις προσπάθειες του Λίπμαν. Τελικά, η σχολή διέκοψε τη λειτουργία της το 1861. (Νεχαμά, 3^ο βιβλίο, 2000, 1478-80, Μόλχο, 2001, 143-44)

Μετά το κλείσιμο της σχολής «Lippmann», έγιναν και άλλες προσπάθειες για αναβάθμιση της εκπαίδευσης και συνέχιση των μεταρρυθμίσεων. Πολλοί επιφανείς Εβραίοι ίδρυσαν σχολεία όπου είχαν ως βάση ευρωπαϊκές γλώσσες όπως γαλλικά ή ιταλικά. Τέτοιες προσπάθειες

έγιναν από τον Σολομών Φερνάντες, το Francois Chevalier, τη κόμισσα Fernatti και άλλους. Τα εκπαιδευτικό ζήτημα, όμως, παρέμεινε άλυτο μέχρι την εμφάνιση της Alliance Israelite. (Νεχαμά, 3^ο βιβλίο, 2000, 1480-81).

1.2 Η Alliance Israelite Universalle

Σε γενικές γραμμές, το μορφωτικό επίπεδο των Εβραίων της Θεσσαλονίκης ήταν πολύ χαμηλό. Η πλειοψηφία ήξερε ανάγνωση ενώ υπήρχαν και κάποιοι που γνώριζαν και γραφή. Παρά το γεγονός ότι οι Εβραίοι είχαν τον έλεγχο του εμπορίου και ήταν ιδιοκτήτες μεγάλων επιχειρήσεων, η πλειοψηφία της εβραϊκής κοινότητας δεν είχε λάβει επαρκή μόρφωση και εκπαίδευση. Σε αντίθεση με τους Έλληνες και τους μουσουλμάνους, οι Εβραίοι είχαν στη διάθεση τους μόνο ένα ιταλικό σχολείο και ένα ή δύο ιδιωτικά, τα οποία δεν κάλυπταν τις ανάγκες για μάθηση και ήταν προσκολλημένα στις συναγωγές, χωρίς ιδιαίτερη οικονομική βοήθεια ενώ υστερούσαν και από ειδικευμένου εκπαιδευτικού προσωπικού,.

Το 1860, ιδρύθηκε στο Παρίσι η οργάνωση Alliance Israelite με σκοπό να ανορθώσει το φρόνημα των Εβραίων και να διεκδικήσει ίσα πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα. Οι προθέσεις της Alliance προκάλεσαν το θαυμασμό των μορφωμένων Εβραίων της Θεσσαλονίκης με αποτέλεσμα να κινητοποιηθούν. Ο πρώτος υποστηρικτής της ιδέας ήταν ο Γιούδα Νεχαμά, ο οποίος προσπάθησε να ιδρύσει ένα παράρτημα της Alliance στη Θεσσαλονίκη, προσπάθεια που δεν ευοδώθηκε καθώς δεν είχε την υποστήριξη του ντόπιου πληθυσμού. Ο Cremieux, Γάλλος πολιτικός και διευθυντής της Alliance Israelite στο Παρίσι, μαζί με τον Σολομών Φερνάντες ενθάρρυναν το Νεχαμά να συνεχίσει το έργο του. Τελικά, ένας παλιός μαθητής του Lippmann, ονόματι Χαΐμ Σαλέμ, ίδρυσε το 1866 ένα ιδιωτικό σχολείο σύμφωνα με τα πρότυπα της Alliance, το οποίο διέκοψε τη λειτουργία του το 1904.

Οι αντιδράσεις των ραβίνων ήταν πολλές και ο κόσμος θορυβήθηκε πολύ από τις απειλές για αφορισμό (herem). Για αυτό το λόγο, το Κεντρικό συμβούλιο της Alliance θεώρησε ότι οι συνθήκες δεν ήταν ακόμα ώριμες, ώστε να επιτρέψουν την εποικοδομητική δραστη